

экономики, права, истории позволяет сформировать каждый раз новые методы построения стратегии управления персоналом.

Следует отметить, что общих методов в менеджменте, а особенно в управлении персоналом, не существует - есть только общие принципы управления, которые порождают различные методы стратегического менеджмента со своими неповторимыми особенностями, поскольку учитывают определенные национальные ценности, особенности психологии, менталитета и т.д.

Таким образом, казахстанские топ - менеджеры не могут использовать готовую модель методов стратегического управления, а должны найти свои способы и рычаги применения теоретических знаний и практического опыта разных стран для создания полноценной системы стратегии управления персоналом.

Наибольший эффект и качество стратегии управления персоналом достигаются в том случае, когда применяется система методов в комплексе. Применение системы методов позволяет взглянуть на объект совершенствования со всех сторон, что помогает избежать просчетов.

1. Магура М.И. Создание системы стратегии управления персоналом организации. // Управление кадрами, 2010, №№ 7.- с.16.

2. Базаров Т. Ю., Малиновский П. В. Управление персоналом в условиях кризиса // Теория и практика антикризисного управления. – М.: ЮНИТИ, 2009. – с.44

3. Глушенко Е.В., Захарова Е.В., Тихонравов Ю.В. Теория управления. - М: Изд-во «ВЕСТНИК». – 2007 – с. 153.

Экономика ғылымдарының маңызды міндеттерінің бірі нарықтық экономика талаптарына жауап бере алатын тиімді басқару механизмдерін қалыптастыру болып табылады. Қазіргі таңда қазақстандық кәсіпорындар үшін елеулі мәселелердің бірі бәсекеге қабілетті өнім өндіру мен әлеуметтік мәселелерді шешуді қамтамасыз ететін қызметкерлерді басқару тәсілдері жүйесін жасау болып табылады. Бұл жүйе, өз кезегінде, әрбір саланың әлемнің бәсекеге қабілетті 50 мемлекетінің деңгейіне жетуіне алғышарттар жасар еді. Бұл қызметкерлерді басқару тәсілдері жүйесін дамыту деңгейін Қазақстан Президенті еліміздің 2015 жылға дейінгі негізгі басымшылықтарының бірі деп анықтаған болатын.

An important task of economic science is the creation of effective governance mechanisms adequate to the requirements of a market economy. Currently, one of the major problems for Kazakh enterprises is a creation of a system of personnel management methods that could ensure the production of competitive products and could solve social problems, which in turn would create the preconditions for each industry to correspond to the levels existing in 50 most competitive countries in the world. This level of development of the system of personnel management methods has been defined by the President of Kazakhstan as the country's main development priority until 2015.

С. Такирова

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ СИПАТТАМАСЫ

Электронергетика республиканың өнеркәсіптік өндіріс көлемінің 7%-дан астамын қамтамасыз ете отырып, отын-энергетикалық кешеннің маңызды элементтерінің бірі болып табылады. Шартты түрде отандық энергокешенді үш ірі аймаққа бөлуге болады:

Солтүстік және Орталық аймақ. Оған Ақмола, Шығыс Қазақстан, Қарағанды, Қостанай және Павлодар облыстары кіреді. Бұл облыстардың энергетикалық шаруашылығы бір жүйеге біріктіріліп, Ресейдің энергожүйесімен тығыз, дамыған байланысы бар. Берілген аймақтың территориясында мемлекеттің ең ірі энергия өндіруші қуаттары орналасқан: Экібастұздық

ГРЭС-1 және ГРЭС-2, Ақсу ГРЭС, Қарағанды ЖЭС-3, Өскемен ЖЭС, Шүлбілік ГЭС. Электроэнергия өндірісінің ең үлкен бөлігі Екібастұздың электростанцияларына (4000 Мвт дейін) келеді. Аймақта ең маңызды көмір кен орындарының бар болуымен байланысты көмір электрэнергетикасы басым. Ол тек электрэнергетикасымен өз-өзін қамтамасыз етіп қана қоймай, оны экспорттаудың мүмкіндіктері де бар.

Оңтүстік аймақ. Алматы, Жамбыл, Қызылорда және Оңтүстік Қазақстан облыстарын ортақ жүйемен байланыстыра отырып, бұл аймақ Қырғызстан және Өзбекстанның энергетикалық жүйелерімен дамыған байланысы бар. Өзінің жылу көздері мен сәйкесінше ірі электрстанциялардың жоқ болуынан ол көрші мемлекеттерден электроэнергияның импортына тәуелді. Бұл мәселені шешу үшін 1998 жылы қуаты 500 кВ «Екібастұз – Нұра – Ағадыр – ЮКГРЭС – Алматы» транзиттік электрлік желісі енгізілді.

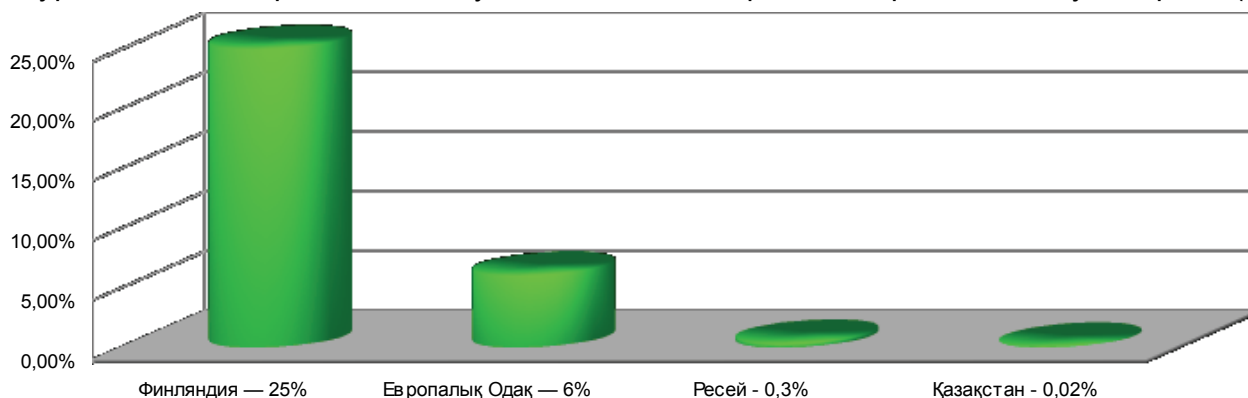
Батыс аймақ. Құрамына Ақтөбе, Атырау, Батыс Қазақстан және Маңғыстау облыстары кіреді, ол Ресейдің энергетикалық жүйесімен тығыз байланысты. Энергия шаруашылығы бөлек жұмыс істейтін Ақтөбе облысынан басқасы ортақ электрлік жүйемен біріктірілген. Көміртектік шикізаттың үлкен қорларына қарамастан электр энергиясына деген қажеттіліктің бір бөлігі Ресейден импорт арқылы қамтамасыз етіледі /1/.

Сонымен, Қазақстанға энергия өндіру үшін мемлекеттің территориясында шикізаттық ресурстардың бірқалыпсыз үлестірілуі, бір аймақтарда электрэнергиясының артық ұсынысы болса, басқаларында оның жетіспеушілігі тән. Қазақстанның энергетикалық нарығын ұйымдастырудың жаңа жүйесі екі деңгейде жоғары бәсекелестік ортаның бар болуын шарттастырады: өндіріс және өткізу. Бұл жағдайдан Қазақстанның энергетика мен экономикасын дамытудың стратегиялық бағыттарының бірі шығады – электрэнергиясының экспорты. Қазақстаннан ірі көлемдерде электрэнергиясы экспортталатын Орталық азиялық аймақ электрэнергиясының ауқымды нарығына айналуы мүмкін. Әлемдік тәжірибе бастапқы энергоресурстарын сатқанға қарағанда электрэнергияның экспорты әлдеқайда тиімді екенін көрсетеді /2/.

2010 жылы Қазақстандағы электрэнергиясының өндірісі 82,3 миллиард киловатт-сағатты құрады, ол 2009 жылдың деңгейінен 4,9%-ға жоғары, ал тұтыну 83,8 миллиард киловатт-сағат, өсім – 2009 жылмен салыстырғанда 7,4%-ды құрады /3/.

Жоғарыда аталғандарға байланысты энергияның балама көздерін пайдалану туралы сұрақ көкейкесті болады. Қазақстан ұзақ мерзімді перспективада табиғи байлықтарға ауыстырушы бола алатын қалпына келетін энергияны (су, жел, күн және ауылшаруашылық секторынан шығатын органикалық қоқыстар) пайдалану потенциалына ие. Олар энергиямен қамтамасыз ету, энергия тасымалдағыштарының көліктері және экологиялық мәселелерді шешуге кететін шығындарды қысқартуды қамтамасыз етеді.

1-сурет. Жалпы энергия пайдаланудан баламалы энергия көздерін пайдаланудың үлесі (%)

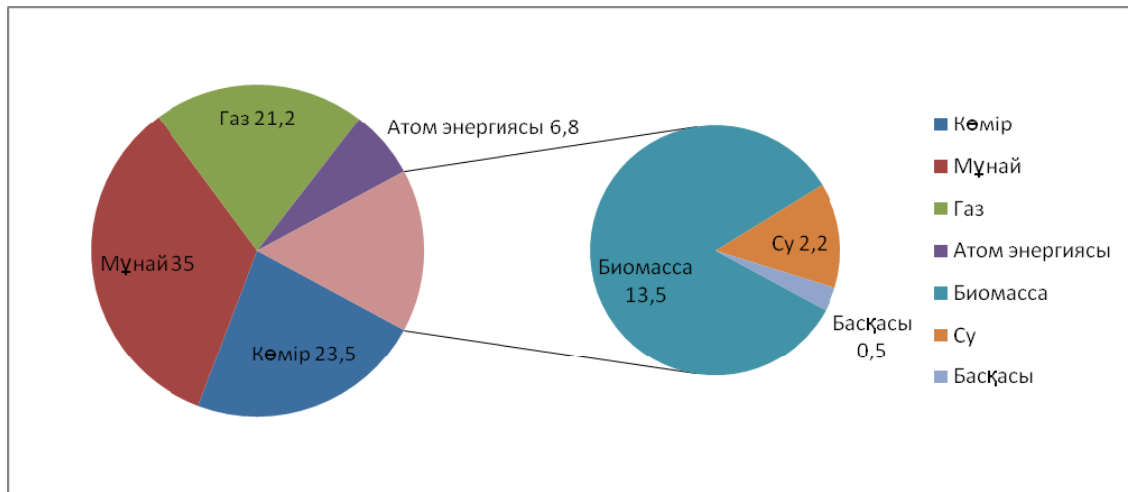

Қазіргі таңда ЕО баламалы энергия көздерін пайдалану үлесі жалпы энергия тұтынуынан 6%, АҚШ - 3%, РФ – 0,3%, Қазақстанда – 0,02% құрайды. Мысалы, Бразилия, Аргентинаның автокөліктерінің 45% нөлдік шығарулар беретін биогазды пайдалануда. Бұл сұрақ

Алматы қаласы үшін өте көкейкесті. 2020 жылға дейін ЕО бұл көрсеткішті 20%, 2040 жылға дейін 30%-ға жеткізуді жоспарлап отыр. Қазақстандағы энергоресурстарды пайдалану тиімділігі 31%-ды құрайды, ал 2018 – 2024 жылдарға қарай 47-53% деңгейіне жету қажет. Бүгінгі таңда Жапонияда – 36%, Германия мен АҚШ – 35%, бірақ болашақта Қазақстан ұқсас көрсеткіштерге жетіп, параллельді даму керек деп жоспарлануда /4/.

Қазіргі таңда әлемдегі барлық энергия түрлерін өндіруде қалпына келетін ресурстарының үлесі 13,5%, электрэнергиясын өндіруде қалпына келетін ресурстарының үлесі 18%. Әрі қарай да қалпына келетін ресурстар үлесінің өсуі күтілуде /5/.

Қазақстан қалпына келетін энергия көздерінің маңызды потенциалын иемденеді. Ең бірінші ретте оның энергетикалық ресурстарға деген қажеттілігінің елеулі бөлігін қамтамасыз ету үшін жеткілікті болатын гидро-, жел- және күн энергиясы. Гидро- және жел энергиясы түріндегі қалпына келетін энергия көздері электроэнергияны коммерциялық пайдалану үшін кең пайдаланылуы керек. Күн энергиясы ыстық сумен қамтамасыз етуге және энергиямен автономды қамтамасыз ету үшін бірқатар жағдайларда кең пайдаланылуы мүмкін. 2024 жылға қарай Қазақстанның энергияны жалпы пайдалануынан энергияның баламалы көздерінің деңгейін 5 % қылып қоюға ұсынылуда.

2-сурет. Қайнаркөздер бойынша энергия өндірілуінің үлестірілуі, %

Қазақстан үшін дәстүрлі емес болып келетін энергетиканы дамытудың жоғарыда аталған барлық бағыттары плюс пен минустардың бір кешені біріктіреді. Бір жағынан, олардың кең пайдаланылуы концептуалды ойластырылған және сонымен қатар халықаралық тәжірибеге қараған беделді эксперттік топтармен негізделген. Экономикалық, экологиялық және тіпті әлеуметтік әсер (жаңа жұмыс орындарының пайда болуы, бұл салалардың қажеттіліктерін қамтамасыз ету үшін қазақстандық машина жасау мен ғылымды дамытуға импульс, электростанциялардан шығарындылардан пайда болатын аурулардың азаюы) айқын байқалады.

Екінші жағынан, бұл энергетикалық бағыттардың дамуын тежейтін мәселелер де айқын көрінеді. Қазақстандағы қалпына келетін энергетиканың дамуы бірқатар теріс факторлармен тежеледі. Олардың негізгілері келесілер:

1. Жеткіліксіз нормативтік-құқықтық қамтамасыз ету;
2. Мемлекеттің толыққанды белсендендіретін саясатының болмауы;
3. Ғылыми-зерттеушілік және конструкторлық әзірлемелердің жеткіліксіз қаржыландырылуы;
4. Әлеуетті өндірушілер мен тұтынушылардың консерватизмділігі жеткіліксіз ақпараттануы;
5. Қалпына келетін қуатты пайдаланудың экономикалық, экологиялық, ұйымдастырушылық-техникалық мәселелерді шеше алатын инженерлік және ғылыми кадрлардың жеткіліксіздігі;
6. ВИЭ жобаларының үлкен капитал сыйымдылығы.

Қазіргі таңда орнатылған қуат құрылымында жылу энергостанциялары (ЖЭС) басым – 88%, гидроэнергостанциялардың (СЭС) үлесі 12%. Қазақстан кәсіпорындары тарапынан тасталатын зиянды лақтаушылардың жалпы көлеміндегі ТЭС үлесі 20-25% құрайды.

Алдын ала бағалаулар бойынша, Қазақстанда электр қуатын өндіруде техникалық тұрғыдан пайдаланыла алатын электр қуатының қалпына келетін дәстүрлі емес қуат көздерінің әлуеті айтарлықтай зор және елдегі қуат тұтынуынан басым. Дегенмен отандық сарапшылардың айтуынша, Қазақстан қалпына келетін қуат көздерінің ресурстарының нақты көлемін анықтай қиынға соғады, себебі біздің еліміздің алып жатқан территориясы орасан зор. Және біздің қазақстандық ғалымдардың қалпына келетін қуат көздерінің әлуетін талдау бойынша алдын ала зерттеу жұмыстарын жүргізу - материалдық тұрғыдан қолдау болған кезде ғана мүмкін болады.

Қазіргі таңда, Қазақстан жел қуатын пайдалану мүмкіндігіне ие. Бұл Жоңғар қақпасы мен Шелек дәлізінде әсіресе тиімді. Себебі, бұл аймақтардағы желдің орташа жылдық жылдамдығы сәйкесінше 7-9 м/с және 5-9 м/с құрайды. Әрекеттегі қуаттасымалдау желілерінің жақын орналасуы, жел маусымдарының жақсы корреляциясы және электр қуатына деген қажеттіліктің өсуі осы ресурстарды тиімді пайдалану үшін шарттарды қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар Қазақстан күн қуатының айтарлықтай ресурстарымен сипатталады. Күн жарқырауының ұзақтығы жылына 2200-3000 сағатты құрайды, ал күн сәулесінің қуаты мемлекет бойынша жылына орташа есеппен алғанда 1200 Вт/м шаршыны құрайды. Бұл күн қуаты есебінен әрекет ететін су жылытқыштары және күн батареяларын пайдалануға мүмкіндік береді, атап айтқанда, портативті фотоэлектр жүйелері, ауылдық жерлерде мал қораларда.

Қазақстанның су әлуеті мөлшерлеп алғанда жылына 170 ТВт бағаланып отыр, қазіргі таңда олардың тек 7-8 ТВт өндіріліп отыр. Қуаты 10МВт24 кем емес шағын суэлектрстанцияларының маңызы зор /6/.

Егер қалпына келетін көздер негізінде қуат өндірісін қолға алса, Қазақстан мыңдаған тоннаны үнемдей алады, және осы арқылы атмосфераға тасталатын көмірқышқыл газын әлдейқайда қысқартады.

Қалпына келетін энергия көздеріне тездетіп ауысудың маңыздылығын көрсететін негізгі себептер:

- Жаһандық-экологиялық: бүгінгі таңда дәстүрлі энергия өндіруші технологиялардың (оның ішінде, ядролық және термоядролық) қоршаған ортаға теріс әсері бәрімізге мәлім және дәлелденген, олардың пайдаланылуы ХХІ ғасырдың бірінші онжылдықтарында климаттың катастрофалық өзгеруіне алып келді;

- Саяси: баламалы энергетиканы толыққанды бірінші игеретін мемлекет әлімдік біріншілікке ұмтылып, отын ресурстарына бағаларды фактілік белгілей алады;

- Экономикалық: энергетикада баламалы технологияларға көшу химиялық және өнеркәсіптің басқа да салаларында қайта өңдеу үшін мемлекеттің отын ресурстарын сақтауға мүмкіндік береді. Одан басқа, бүгінгі күннің өзінде көптеген баламалы көздермен өндірілетін энергияның құны дәстүрлі көздерден өндірілетін энергияның құнынан төмен болып отыр және баламалы электрстанциялары құрылысының қайтарымдылық мерзімдері біршама қысқа. Баламалы энергияға бағалар төмендесе, дәстүрліге үнемі жоғарылауда;

- Әлеуметтік: халықтың тығыздығы мен саны үнемі өсуде. Осы кезде қоршаған орта үшін қауіпсіз және энергияны өндіру тиімді болатындай АЭС, ГРЭС орналастырудың аймағын табу өте қиын. АЭС, ірі ГРЭС, отын-энергетикалық кешеннің кәсіпорындары орналасқан аймақтарда онкологиялық және басқа да күрделі аурулардың өсу фактілері бәрімізге мәлім. Ірі жазықтық ГЭС-ның тигізетін зияны анық. Осының барлығы әлеуметтік ауыртпашылықты күрделендіре түседі;

- Эволюциялық – тарихи: Жер бетінде отын ресурстарының шектеулігімен, сонымен қатар планетаның атмосферасы мен биосферасында катастрофалық өзгерістердің экспоненциалды өсімен байланысты қазіргі дәстүрлі энергетика шешілмейтін болып келеді; қоғамдық эволюциялық дамуы үшін баламалы энергия көздеріне біртіндеп ауысуды тез арада бастау қажет.

Баламалы энергетиканы қолдаудың әлемдік тәжірибесі:

- Инвестициялық субсидиялар (Австралия, Австрия, Франция, Жапония);
- Салықтық жеңілдіктер (Үндістан, Португалия);
- Сертификаттар – қалпына келетін энергияға квота бойынша міндеттемелер (Калифорния (АҚШ), Швеция, Ұлыбритания);
- Мемлекеттік сатып алулар кезінде жеңілдіктер (Үндістан, Португалия).

Қалпына келетін көздердің негізінде жоғары технологиялық салалар дамып, жоғары ғылыми потенциал бар болғандықтан ауысу қажет. Павлодарда қуаттылығы 5 Мвт дейінгі мини – ВЭУ шығарылуы, Жамбыл облысында ауылшаруашылық өндірісі қалдықтарының негізінде биоотын шығарылуы басталды, мемлекеттегі ең алғашқы комбинирленген күн-жел жүйесі Алматы облысы, Балхаш ауданының Бақанас атты ауылының жанында салынған /7/.

Тиімді және экологиялық қабылданатын жылу мен электрэнергиясының аккумуляторларын құрастыру дәстүрлі емес энергетиканы дамытудың маңызды міндеті болып табылады. Аккумуляторлар бойынша жұмыс әлі ҒЗТЖ деңгейінде ғана, бірақ жылу, химиялық, көмір-тектік, гидро- және пневмоаккумуляторларды құрастыру бағытында жұмыстар белсенді жүргізілуде.

Қазіргі таңда желдің, күннің, кіші өзендердің, термалды жер асты суларының, биомассалардың және басқа да көздердің энергиясын пайдаланатын дәстүрлі емес энергетика энергияның дәстүрлі көздерімен салыстырғанда жоғары үлестік капитал салымдары бар. Бірақ органикалық отынға деген бағалардың және қоғамның қоршаған ортаны қорғауға бағытталған шектеулерінің өсуімен энергияның дәстүрлі емес көздер тиімділігі сөзсіз өседі, ал оларды дамыту энергия үнемдеуінің маңызды бағытына айналады.

1. "Исследование отрасли альтернативной энергетики Республики Казахстан", Версия: v.1, ноябрь 2008 г.- 170 стр.

2. «Стратегические приоритеты конкурентоспособности Республики Казахстан» по разъяснению и пропаганде Послания Президента Казахстана Н.А.Назарбаева народу Казахстана «Повышение благосостояния граждан Казахстана – главная цель государственной политики» 6 февраля 2008г, library.karaganda.kz/poslanie_2008.DOC

3. Владислав Воднев, Астана, 12 янв – ИА Новости-Казахстан. Производство электроэнергии в Казахстане выросло на 4,9% в 2010 году – КЕГОС. <http://thenews.kz/2011/01/12/682305.html>

4. Доклад Министра охраны окружающей среды Республики Казахстан Искаков Н. А. на Втором Евразийском Энергетическом Форуме, www.nature.kz

5. «Стратегия эффективного использования энергии и возобновляемых ресурсов РК в целях устойчивого развития до 2024 г.», МООН РК, Астана, 2008г.

6. http://www.expert.kz/en_16/page2_16.htm

7. «Альтернативная энергетика в Казахстане» <http://www.solar-ct.com>

Нестабильная ситуация на мировом рынке энергоресурсов со все нарастающей остротой показывают неизбежность повышения энергоэффективности мировой экономики, проявляющейся, в первую очередь, в виде инициативы по энергосбережению, и увеличению доли возобновляемых источников в глобальном производстве энергии. В свою очередь Казахстан проявляет к данным вопросам повышенную заинтересованность. Эта статья посвящена вопросам нынешнего состояния и особенностям использования возобновляемых источников энергии в Казахстане.

A stable situation in the world market of power resources about all an accruing sharpness show inevitability of increase of power efficiency of the world economy shown, first of all, in the form of the initiative under power savings, and increase in a share of renewed sources in global manufacture of energy. In turn Kazakhstan shows the raised interest to this points in question. This article about present condition and features of use of renewed energy sources in Kazakhstan.